

LLUÍS MILLET

UNA CIUTAT PER A UNS JOCS UNS JOCS PER A UNA CIUTAT

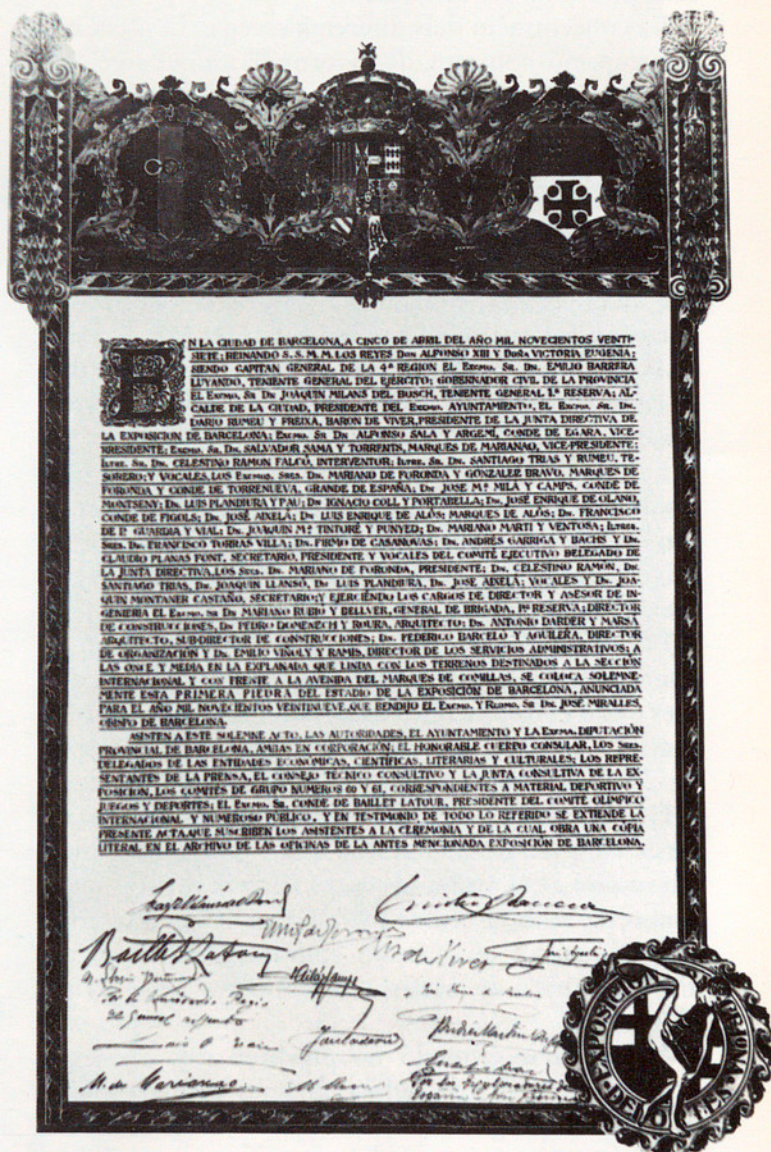
Després de la nominació de Barcelona com a seu dels Jocs d'Estiu de la XXV Olimpíada encara hi ha dos grans interrogants o, més ben dit, dues preocupacions que afecten col·lectius diversos. En primer lloc, la «família olímpica», entesa en un sentit ben ampli —és a dir esportistes, organitzadors, federacions internacionals, comitès olímpics nacionals, mitjans de comunicació, Comitè Olímpic Internacional, tècnics, jutges, etc.—, no pot deixar de preguntar-se si Barcelona sabrà organitzar uns Jocs eficaços i brillants o haurà de suportar imprevistos, retards, solucions d'última hora, incomoditats en l'allotjament, mitjans de transport insuficients, dificultats en les comunicacions, tecnologia a mig desenvolupar, etc.

Malgrat que el *Dossier de Candidatura* explicava detalladament, i segons el nostre entendre satisfactoriament, totes aquestes qüestions, s'entén una certa malfiança envers el caràcter llatí, que en moltes confrontacions internacionals ja ha fet trontollar l'èxit de l'organització.

L'altre grup de preocupacions a què ens referíem afecta principalment els mateixos ciutadans de Barcelona i també els de Catalunya.

Si bé sembla que poca gent dubta, genèricament, de la importància que tindran els Jocs per a la nostra ciutat, s'han de quantificar el risc i els beneficis —socials, econòmics, urbanístics— que comportarà l'organització d'un esdeveniment d'aquesta magnitud. Si més no, s'ha de reflexionar sobre l'impacte que tindran a la ciutat i comparar-lo amb el que produïren altres fets singulars, com les exposicions universals de 1888 i 1929.

¿Serà tan important i decisiva per a Barcelona la celebració d'uns Jocs Olímpics? ¿No es detrauran re-

DOCUMENT QUE ACREDITA L'ACTE DE COL·LOCACIÓ DE LA PRIMERA PEDRA DE L'ESTADI DE MONTJUÏC

cursos i esforços necessaris per millorar la qualitat de vida als barris, en una operació d'imatge i prestigi?

Les notes que segueixen no pretenen donar-hi una resposta definitiva, perquè segurament no en tenen i perquè les directrius d'ordenació donades al projecte de candidatura s'hauran de gestionar i traduir en projectes concrets durant els propers sis anys. Són aquesta gestió i les formes de dur-la a cap que es triïn que constituïran la veritable resposta a les incògnites abans expressades.

Barcelona'92: els jocs de les distàncies curtes

Si bé és cert que una bona organització pot fer oblidar molts defectes de les instal·lacions o moltes incomoditats en el transport o en l'allotjament, com va passar a Los Angeles, és millor partir d'un bon model de localització de les instal·lacions respecte a la Vila Olímpica, a les residències de la família olímpica i a la situació del centre de les comunicacions, que faciliti el funcionament del conjunt.

La concentració dels diferents escenaris esdevé una preocupació constant de la proposta de Barcelona: concentració dels escenaris de competició en quatre àrees o «parcs olímpics» situats a poca distància del centre urbà, dins d'un radi de cinc quilòmetres; concentració de les residències en una sola Vila Olímpica i una petita vila auxiliar a Banyoles. Els periodistes s'allotjaran en hotels de l'àrea central de la ciutat o a la vila de la premsa, situada al costat de la vila dels esportistes. En qualsevol cas, les distàncies fins al centre de comunicacions, situat a la plaça de l'Univers, dins de l'àrea de Montjuïc, són curtes i el temps de desplaçament és menys de vint minuts.

Les distàncies entre el Centre de Premsa i els principals escenaris —estadi, piscina, palau d'esports— són inferiors a un quilòmetre i es poden fer a peu; tot i això cada instal·lació esportiva tindrà el subcentre de premsa corresponent.

Les distàncies raonables es complementen amb les bones comunicacions: tots els punts d'interès dels Jocs estan enllaçats amb importants vies urbanes connectades directament amb la xarxa general d'autopistes. Barcelona està situada sobre el traçat de l'autopista Hèlsinki-Gibraltar i, per tant, enllaçada amb tota la xarxa europea de comunicacions viàries. L'aeroport internacional es troba excepcionalment a prop i ben connectat amb el centre urbà i amb les quatre àrees olímpiques, les quals estan comunicades mitjançant diverses línies de metro i nombroses línies d'autobusos.

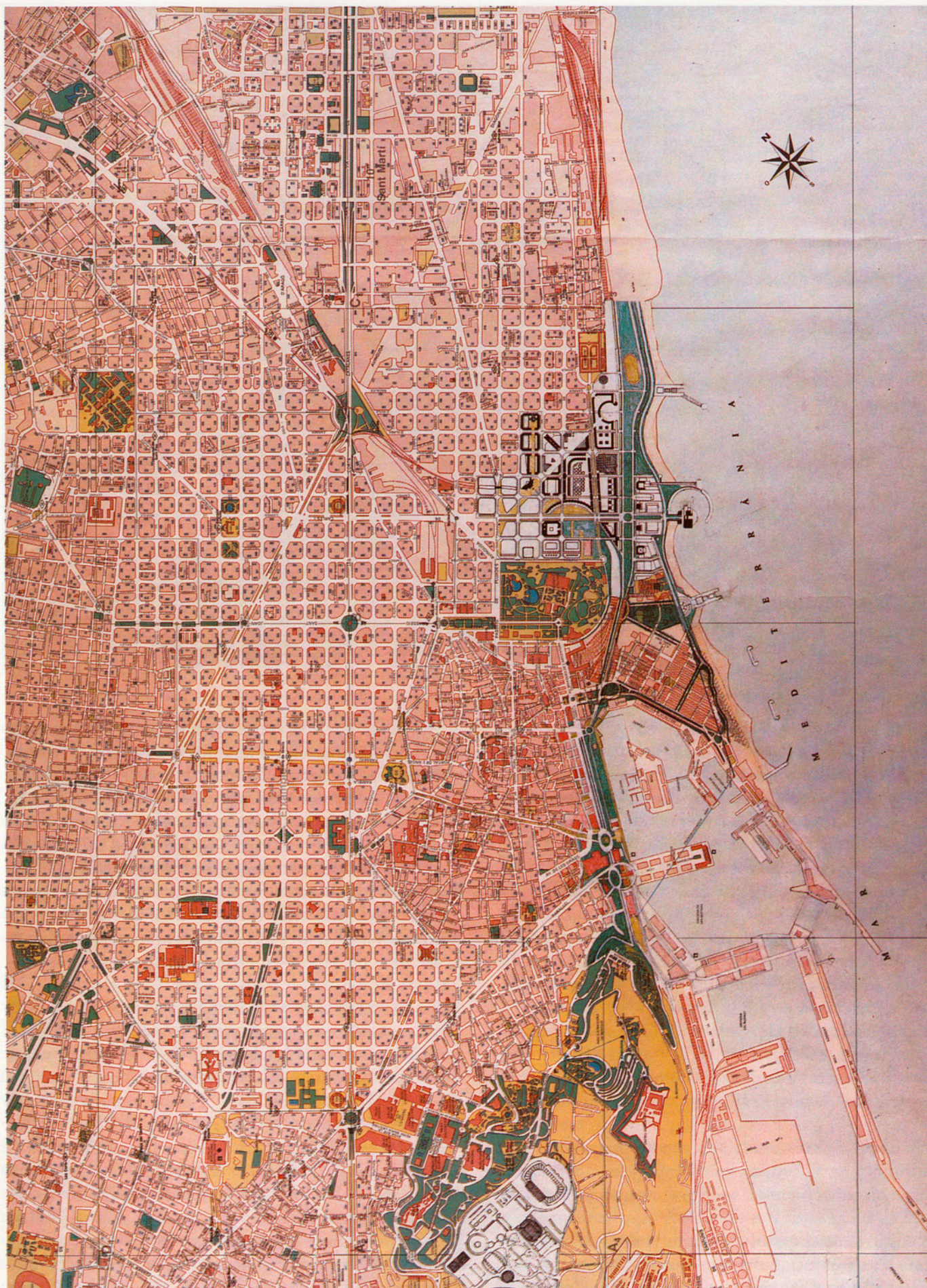
Aquesta concentració no produirà cap congestió d'activitats ni d'espectadors, gràcies a una especial atenció a la programació escalonada de les competicions que evitarà puntes de transport cap o des d'un determinat indret i equilibrarà l'interès dels especta-

dors cap als quatre «parcs olímpics».

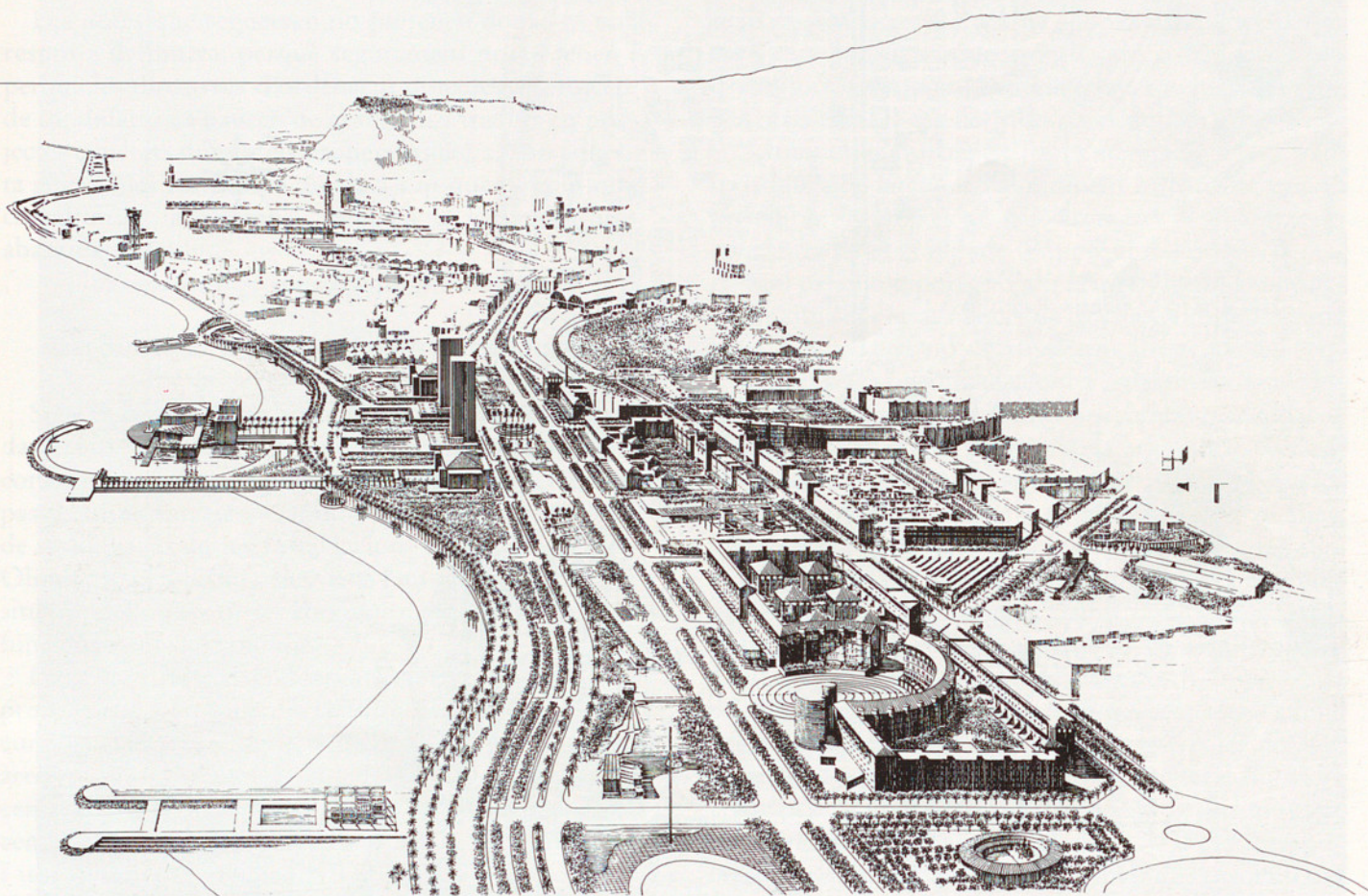
L'esquema d'implantació dels escenaris de competició dissenyat per Barcelona adopta els millors aspectes i característiques de ciutats que ja han estat seu d'uns Jocs Olímpics. Especialment interessants són, per nosaltres, el cas de Munic i el de Los Angeles.

A totes dues ciutats, els Jocs s'adaptaren a les característiques de la ciutat i al moment històric en què es produïren. Munic és un dels exemples d'organització concentrada: el gran parc olímpic amb l'estadi, la piscina, el palau d'esports i d'altres instal·lacions esportives se situà al costat mateix de la Vila Olímpica en una zona de nova creació, relativament allunyada del centre i molt poc consolidada com a espai urbà. La millora de les comunicacions de la zona, amb nous enllaços viaris i la construcció del metro, la urbanització i l'enjardinament de grans extensions de parc i tot un seguit d'operacions tendents a millorar-ne la qualitat urbana tot promovent-hi la implantació de nous serveis i residències, foren les característiques principals de l'operació. Anys després i amb algunes dificultats transitòries, l'objectiu urbanístic es va assolir plenament i ara el parc olímpic i el seu entorn, integrats ja en el teixit urbà, són dos dels punts més interessants de la ciutat. Un cas totalment oposat és el de Los Angeles. La política urbanística de la ciutat no es va veure pràcticament afectada, ni positivament ni negativament, pel fet d'acollir els Jocs de 1984. Segurament, les dimensions i la personalitat de la ciutat eren massa importants perquè un esdeveniment d'aquesta mena les alterés. Conscients d'això, l'estratègia urbanística per a la implantació del programa dels Jocs se centrà obsessivament a aprofitar tot el patrimoni existent. Això va tenir com a conseqüència un model de Jocs oposat al de Munic, és a dir molt dispers: cada competició tingué lloc en un escenari específic i diferent, moltes vegades situat a distàncies «americanes» dels altres recintes. Tot i que el model de Los Angeles, a més d'irrepetible, ha estat molt criticat pels usuaris dels Jocs, principalment organitzadors i periodistes, té uns atractius inqüestionables: en primer lloc, la dispersió dels escenaris va galvanitzar tota la ciutat entorn dels Jocs i va estendre la «festa olímpica» a un territori de més de cinquanta quilòmetres de radi; si s'hagués optat per la creació d'un nou parc olímpic, possiblement l'espectacle i la festa haurien quedat reclosos en un petit entorn i la ciutat i la seva vida quotidiana n'haurien quedat al marge.

En segon lloc, els fets d'aprofitar tots els equipaments existents i de no adoptar una via monumentalista evitaren el problema, sempre important, de la integració, el manteniment i la utilització posterior que en alguns casos, com ara Mèxic, van ser impossible de resoldre. La gran lliçó de Los Angeles ha estat demostrar que sense despeses econòmiques extraordinàries i amb actuacions mínimes sobre la ciutat es podien organitzar uns Jocs eficaços i brillants.

EN EL PLANOL ES PODEN DISTINGUIR LES OBRES QUE S'HAN ENDECAT AMB LA INICIATIVA D'ORGANITZAR ELS JOCS OLIMPICS

DIBUIX DE LA PERSPECTIVA DE LA VILA OLÍMPICA

la Barcelona olímpica

Les intervencions estrictament olímpiques se centraran, en el marc de la ciutat de Barcelona, en quatre àrees estratègiques situades al voltant de la ciutat: Montjuïc, Diagonal-Pedralbes, Vall d'Hebron i Poblenou. Cada una d'aquestes àrees té una superfície considerable —entre 140 i 210 ha—, importants dotacions esportives, edificis culturals, institucionals o representatius, com també parcs, jardins i espais de lleure.

Totes aquestes intervencions plegades constitueixen un sistema operatiu de propostes que, desenvolupant el plantejament existent, es concreten en projectes plenament executables, la magnitud dels quals produirà sens dubte importants efectes no solament sobre la ciutat, sinó també sobre el territori metropolità.

L'actuació sobre Montjuïc suposa completar la urbanització de la muntanya, començada a principis de segle, i consolidar la seva vocació de gran parc central de Barcelona. Les dotacions esportives quedaran definitivament establertes amb el remodelatge de l'Estadi, la construcció del nou Palau d'Esports i la de l'Institut d'Educació Física, aplegades dins l'anomenat Anell Olímpic. El remodelatge de les actuals pis-

cines Picornell o la reconstrucció de la vella piscina municipal, construïda l'any 1929, i d'altres obres de millora o adaptació de les instal·lacions existents completaran les actuacions sobre l'equipament esportiu. Però tan importants o més que aquestes obres ho seran el tractament dels espais situats entre aquests edificis i l'enjardinament de gairebé la meitat de la muntanya encara no urbanitzada: el nou parc del Migdia, presidit per les grans places-mirador des de les quals s'accedirà a l'Estadi i al Palau olímpic, consolidarà la utilització de Montjuïc com el parc urbà més important de Barcelona.

En el mateix sentit, les actuacions —no olímpiques però sí simultànies— sobre els equipaments culturals, com la reconstrucció del pavelló de Mies Van der Rohe, o la rehabilitació del Palau Nacional, augmentaran l'interès i l'atracció del parc. També són remarcables les obres de construcció, ja iniciades, del futur Palau del Centenari de la Fira de Mostres que amb façana al Paral·lel, al carrer Lleida i a Rius i Taulet completaran els edificis que hi ha al voltant de la renovada plaça de l'Univers. La restauració de l'eix de l'avinguda de M. Cristina, amb la recuperació de les fonts monumentals i la reparació de les torres venecianes que flanquegen l'entrada del firal, i la dels palaus d'Alfons XIII i Victòria Eugènia s'afegeixen al continuat esforç

LA VILA OLÍMPICA OBRIRÀ NOUS ESPAIS DE LLEURE ALS BARCELONINS

de millorar l'eix monumental més important de Barcelona.

La reconversió en hotel de luxe dels vells estudis de Televisió a Miramar afegirà un nou atractiu als actuals usos culturals, esportius, comercials o de lleure de Montjuïc.

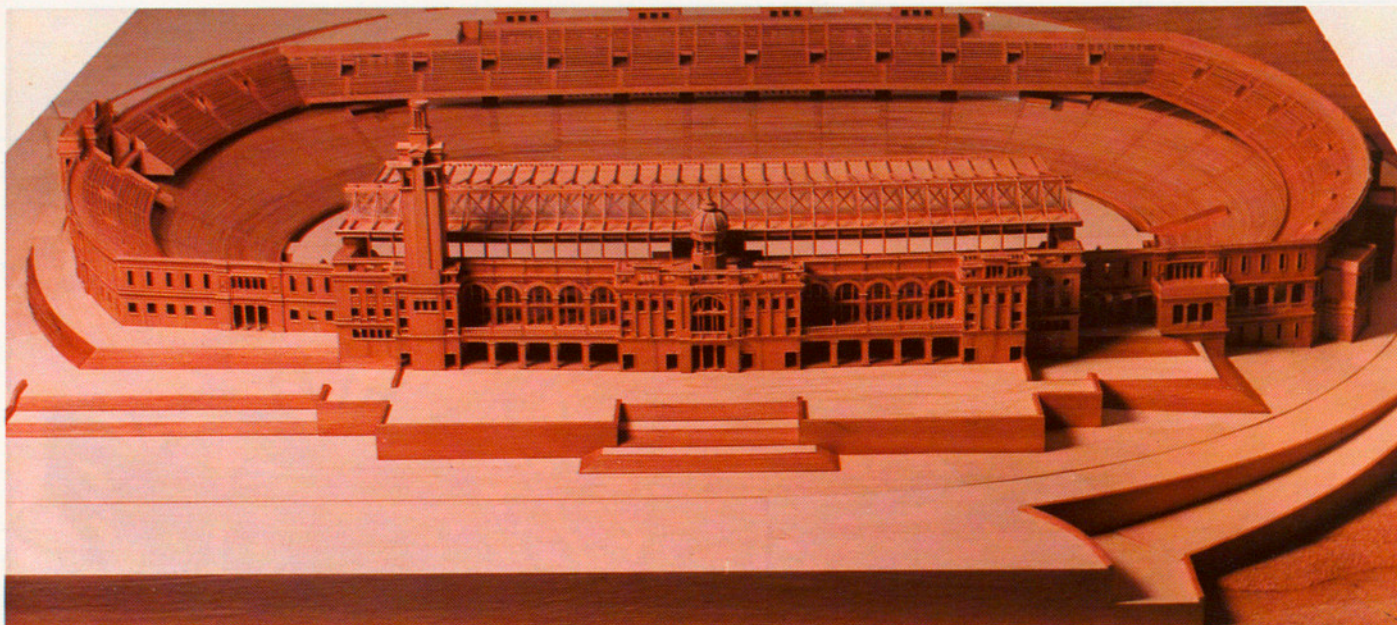
Finalment, diverses obres viàries per millorar els accessos a la muntanya ja estan en fase de projecte, en el qual es desenvolupen les previsions del Pla Especial de Montjuïc.

L'automòbil privat disposarà de noves i extenses àrees d'aparcament, com també noves i més bones vies d'accés des de la Zona Franca, la Granvia o el Poble Sec. Al mateix temps s'estudia el traçat d'un nou sistema de transport urbà, subterrani o aeri, que facilitarà l'accés massiu a totes les instal·lacions i serveis de la muntanya.

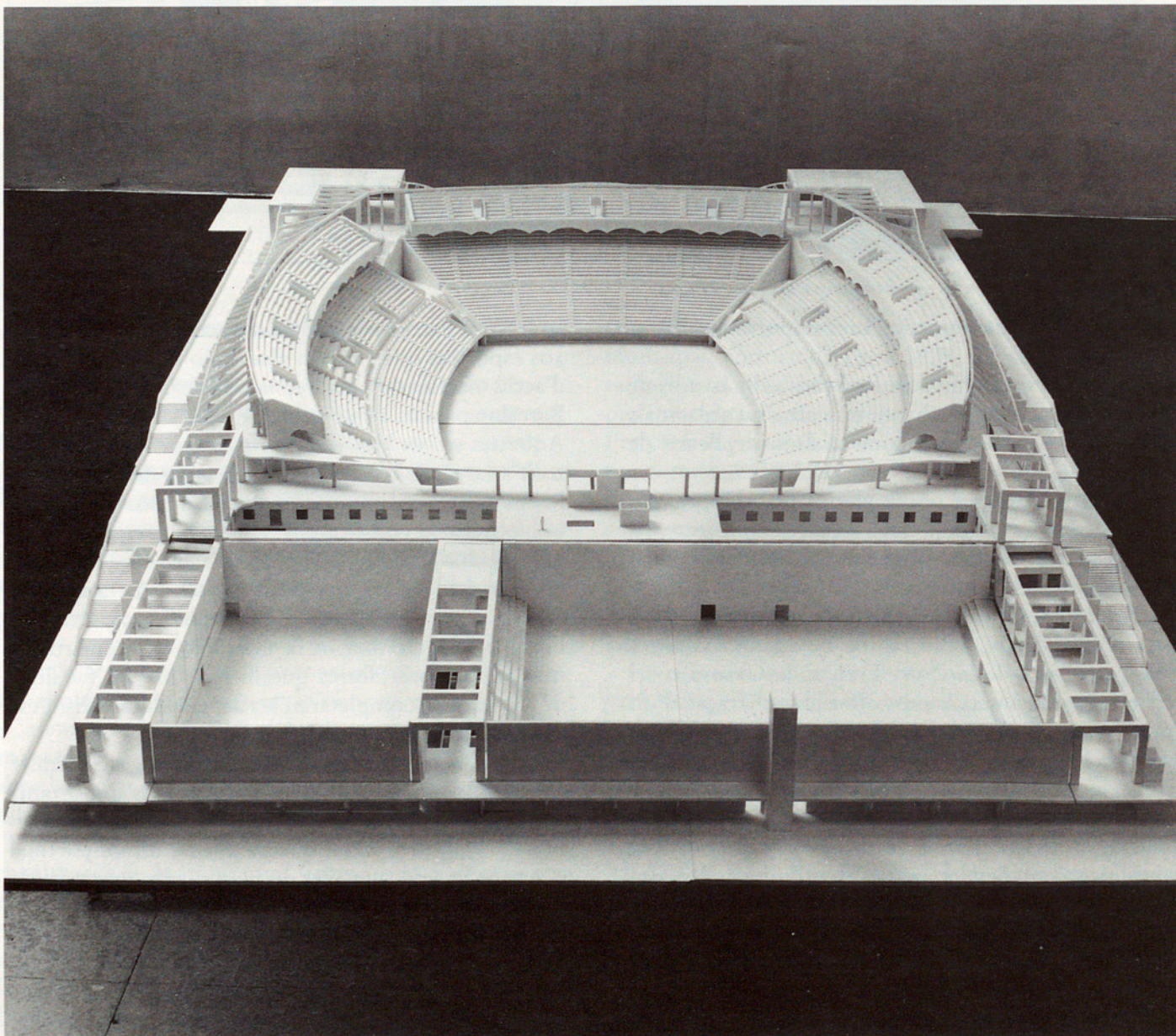
A l'àrea de la Diagonal les actuacions se centren sobretot en l'espai públic encara no urbanitzat. S'hi consoliden, amb lleugers retocs dels límits de les parcel·les, les dotacions esportives actuals: F.C. Barcelona, C.E. Laietà, R.C. de Polo, R.C. Tennis Turó i les instal·lacions esportives universitàries. L'única peça esportiva de nova construcció serà el complex polisportiu municipal de l'Hospitalet, ja iniciat. Aquesta gran àrea de quasi dos quilòmetres de llargada, on

amb força desordre s'han anat construint els complexos esportius que citàvem abans, no té encara les vies d'accés necessàries per fer-la permeable tant des de Barcelona com, principalment, des de l'Hospitalet. Aquestes noves vies i el nou parc que s'ha de construir a cavall de la Nacional II a la zona delimitada per les parcel·les del Polo i les instal·lacions esportives universitàries constituïran el teixit conjuntiu que organitzarà la urbanització de la zona, feta fins ara a pedaços i li donarà un sentit global. Operacions de menor importància, com la permeabilització dels jardins de la Maternitat o la urbanització i enjardinament dels espais lliures que hi ha entre les facultats universitàries, completaran les actuals dotacions d'espais públics.

Com a símbol, aquesta part de la Diagonal esdevé l'element singular d'un dels accessos més importants de Barcelona. Serà, per tant, necessari dissenyar amb tota cura aquesta porta, que no pot ser un simple final d'autopista sinó que s'ha de tractar com un veritable monument o punt singular, flanquejat pel parc Cervantes, el Palau de Pedralbes i el futur parc de Torre Melina. La intervenció en aquesta zona significa acabar i consolidar una part ben important de la ciutat: donar solució a la sutura, mai no resolta fins ara, entre el teixit urbà de Barcelona i el de l'Hospitalet.

MAQUETA DE L'ESTADI DE MONTJUÏC REMODELAT

INTERIOR DEL PALAU D'ESPORTS SANT JORDI

L'àrea de la Vall d'Hebron suposarà la creació d'un dels parcs més importants per a la ciutat. Situada en una posició estratègica, al bell mig de barris tan congestionats com la Clota o el Carmel, i amb una immillorable accessibilitat tant des de la ronda de muntanya com des del túnel de la Rovira, concentrarà les dotacions esportives de caire urbà o metropolità de la zona nord-oriental de la ciutat. L'actual velòdrom municipal, diversos camps d'esport a l'aire lliure —futbol, tennis, tir amb arc—, espais informals per al lleure i grans superfícies enjardinades perimetrades per dues vies-parc seran les principals dotacions esportives d'aquesta zona. Els importants equipaments hospitalaris i assistencials de la Vall d'Hebron seran ara més accessibles a través dels nous enllaços entre el primer i el segon cinturons de ronda.

Finalment, l'àrea del Parc de Mar, al Poblenou, representa el repte més important del projecte olímpic i l'operació més ambiciosa pel seu abast territorial i per l'impacte que tindrà sobre tot el front marítim de Barcelona. La construcció de la Vila Olímpica davant del mar i al costat del parc de la Ciutadella i totes les operacions urbanístiques prèvies necessàries per solucionar les comunicacions de la zona, i la supressió de les barreres actuals a fi de vitalitzar un teixit urbà obsolet i ofegat, i integrar-lo definitivament en la ciutat, serien operacions que per si soles justificarien —des d'un punt de vista territorial— tot el projecte de Jocs Olímpics.

Aquestes quatre àrees o parcs olímpics permeten resoldre gairebé un 85 % de les competicions dels Jocs Olímpics. A l'àrea de Montjuïc, s'hi disputaran les proves d'onze esports; serà la seu del centre dels mitjans de comunicació i molt probablement el nou hotel de Miramar serà la residència dels membres del Comitè Olímpic Internacional; també s'hi celebraran la cerimònia d'obertura i la de clausura i moltes altres manifestacions del programa cultural. Hotels molt propers a l'àrea de Montjuïc acolliran una part dels àrbitres i jutges de les competicions.

A l'àrea de Diagonal-Pedralbes, s'hi disputaran les competicions d'uns altres cinc esports; serà al mateix temps el centre residencial dels membres dels Comitès Olímpics Nacionals, i dels presidents, secretaris i delegats de les Federacions Internacionals. Moltes de les aules i dependències universitàries s'utilitzaran per celebrar-hi les sessions dels congressos i reunions de les Federacions que ho necessitin.

Tres altres esports tindran la seu a l'àrea de la Vall d'Hebron, on se situarà també el Campament per a la Joventut.

La Vila Olímpica, residència única de tots els atletes i acompanyants acreditats se situa, com ja s'ha dit, a l'àrea del Poblenou on també tindran lloc les competicions de bàdminton i, possiblement, les de vela, si es produeixen a temps les necessàries transformacions de l'actual port.

Tot i ser fora d'aquestes quatre àrees, la resta d'escenaris complementaris no són gaire llunyans: l'eix del Llobregat com a possible seu de les competicions de piragüisme, el parc metropolità de Badalona-Montgat per al tir olímpic, la mateixa ciutat de Badalona per al torneig de bàsquet, i les de Terrassa, Sabadell i Granollers per a les competicions d'hoquei, futbol i handbol respectivament fan que el mòdul d'implantació de Barcelona sigui un dels més funcionals i adequats a la lògica d'uns Jocs Olímpics.

Barcelona, més Barcelona que mai

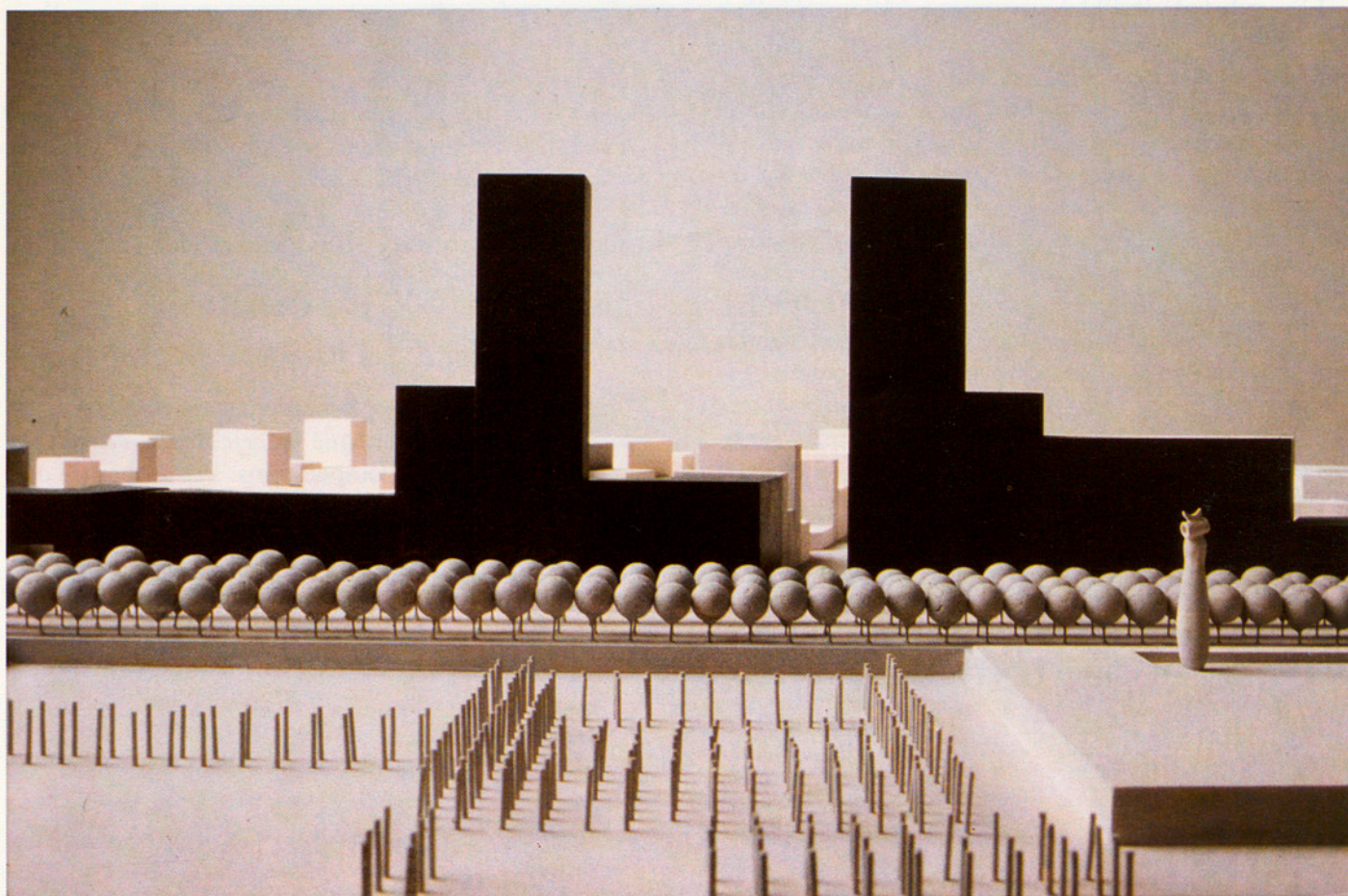
Fins aquí hem descrit breument quin serà el paisatge olímpic, l'entorn en què se celebraran durant els Jocs les cerimònies i competicions. Per acabar de donar seguretat d'una bona organització als protagonistes dels Jocs, podríem passar a detallar la logística prevista per assegurar els accessos de cada àrea, les mesures que caldrà prendre en relació al transport i aparcament o, amb més detall, les adaptacions previstes per assegurar la funcionalitat olímpica de les instal·lacions esportives, però això sobrepassaria el marc d'aquestes notes.

Per això, passem a descriure, encara que de forma general, les transformacions que afectaran Barcelona i que són l'eix de la curiositat, i en alguns casos preocupació, del ciutadà.

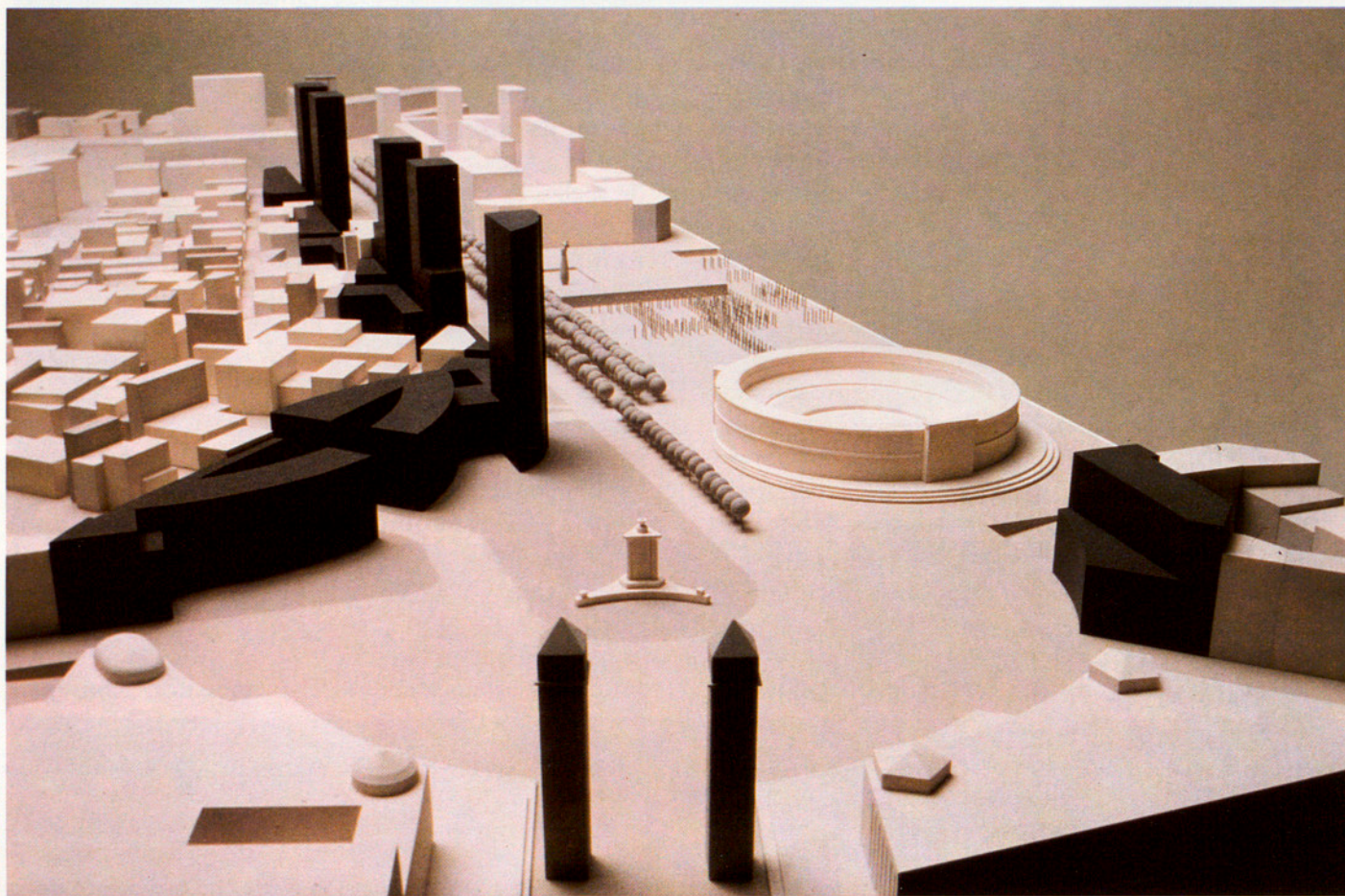
Tant el Pla Cerdà com l'impuls urbanitzador de les exposicions de 1888 i 1929 van implicar una transformació de la ciutat bàsicament quantitativa o de creixement del teixit urbà: expansió fora de les muralles en el primer cas, creixement i formació de la ciutat cap a llevant en el segon, i desenvolupament de la ciutat a ponent a partir de les operacions fetes entre principi de segle i l'exposició de 1929.

El projecte de Jocs Olímpics, en canvi, suposa fonamentalment una transformació qualitativa: millora determinats teixits, completa infraestructures bàsiques, acaba parcs i equipaments metropolitans.

Cap d'aquestes operacions no ha estat pensada per dirigir quantitativament el creixement urbà sinó per millorar la qualitat de punts estratègics del territori: s'ha de parlar de requalificació d'equipaments, de rehabilitació dels teixits degradats, de renovació de funcions o de serveis obsolets. Es tracta de reconstruir o refer Barcelona a partir d'uns eixos o àrees d'actuació que no acaben el procés sinó que l'inicien. No és estrany, doncs, que el projecte de Jocs Olímpics no inventi res que no hagués estat pensat o planificat en propostes urbanes anteriors. L'ambició d'aconseguir l'obertura de Barcelona al mar és antiga. Hi ha una llarga història de plans i projectes de façana marítima, com també ha estat dibuixat i redibuixat el parc de migdia de Montjuïc. També són nombroses les propostes, parcials, episòdiques o generals, sobre la façana de muntanya les quals defineixen la relació entre Barcelona i Collserola.

LA FAÇANA DEL CARRER DE TARRAGONA, REFORMADA PER L'EQUIP SÒRIA-GARCÉS

PERSPECTIVA GENERAL DE LA REFORMA DEL CARRER DE TARRAGONA I LA PLAÇA D'ESPANYA

EL VELÒDROM DE LA VALL D'HEBRON

És possible que mitjançant el projecte olímpic Barcelona s'assemblí molt més a la Barcelona imaginada per Cerdà, o a les posteriors concrecions de Puig i Cadafalch o del pla Macià. Es tracta fonamentalment de retornar a Barcelona la qualitat urbana que ha perdut al llarg de molts anys de creixement poc controlat. El que és específic del projecte olímpic és la factibilitat simultània i a curt termini d'una proposta projectual de gran abast territorial, que dóna forma i solució concretes a moltes de les assignatures pendents de Barcelona.

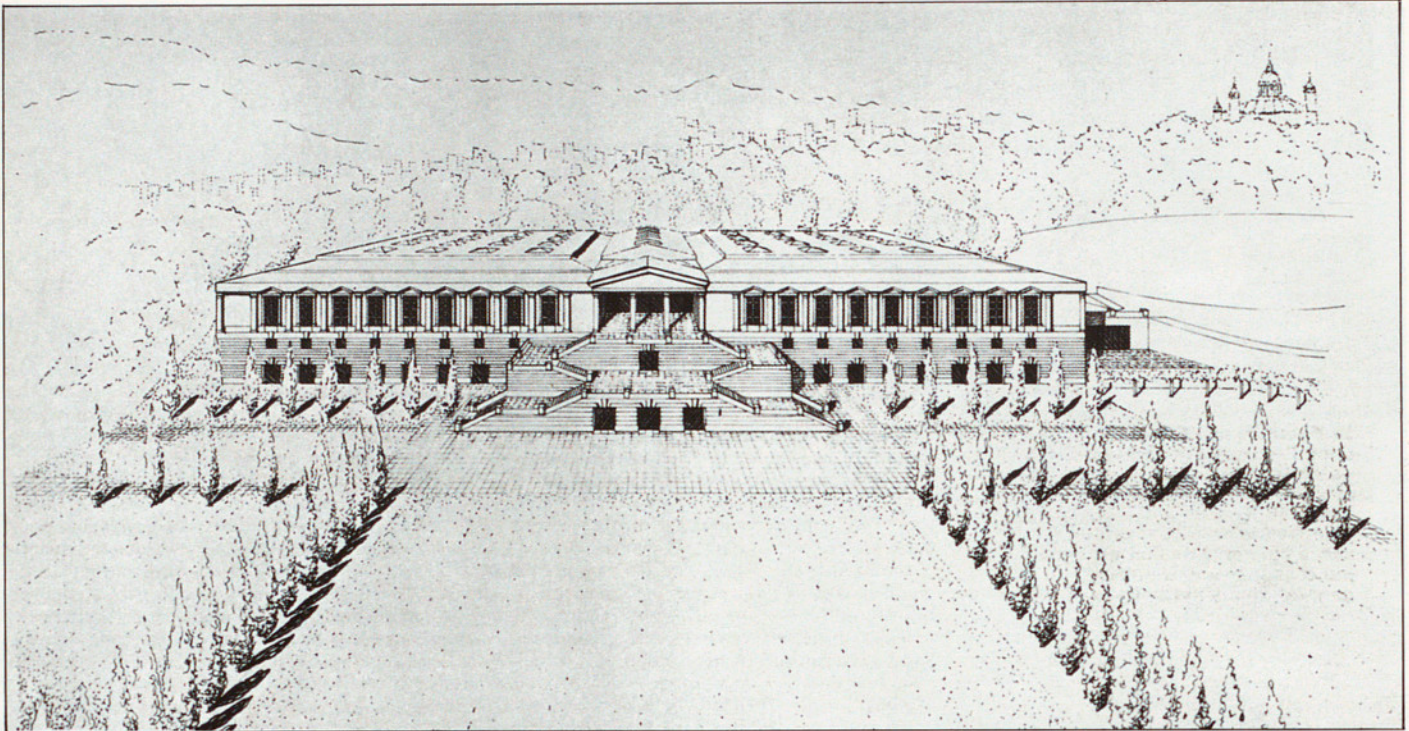
Hi ha, per exemple, el tema de la centralitat. Entre el desplaçament del centre cap a llevant, imaginat per Cerdà, entorn de l'eix de la plaça de les Glòries i el creixement real, cap a ponent, que ha estirat el centre històric de la Rambla i el Passeig de Gràcia cap a la plaça F. Macià a través de la Diagonal, Barcelona no ha tingut fins fa molt poc una política de recuperació i rehabilitació del centre històric i de tot l'eixample, que han resistit com han pogut l'escomesa de la terciarització presenciant, impotents, la substitució d'habitatges i equipaments per oficines i bancs.

Darrere de l'estratègia de la proposta de Barcelona'92, hi ha una clara voluntat de reequilibrar la ciutat de llevant i la de ponent. Les actuacions al parc de la Vall d'Hebron i al Poblenou, a més de corregir els déficits urbanístics de l'entorn o d'impulsar processos de requalificació urbana, són fonamentalment el contrapès d'actuacions ja consolidades com les de Montjuïc o la Diagonal.

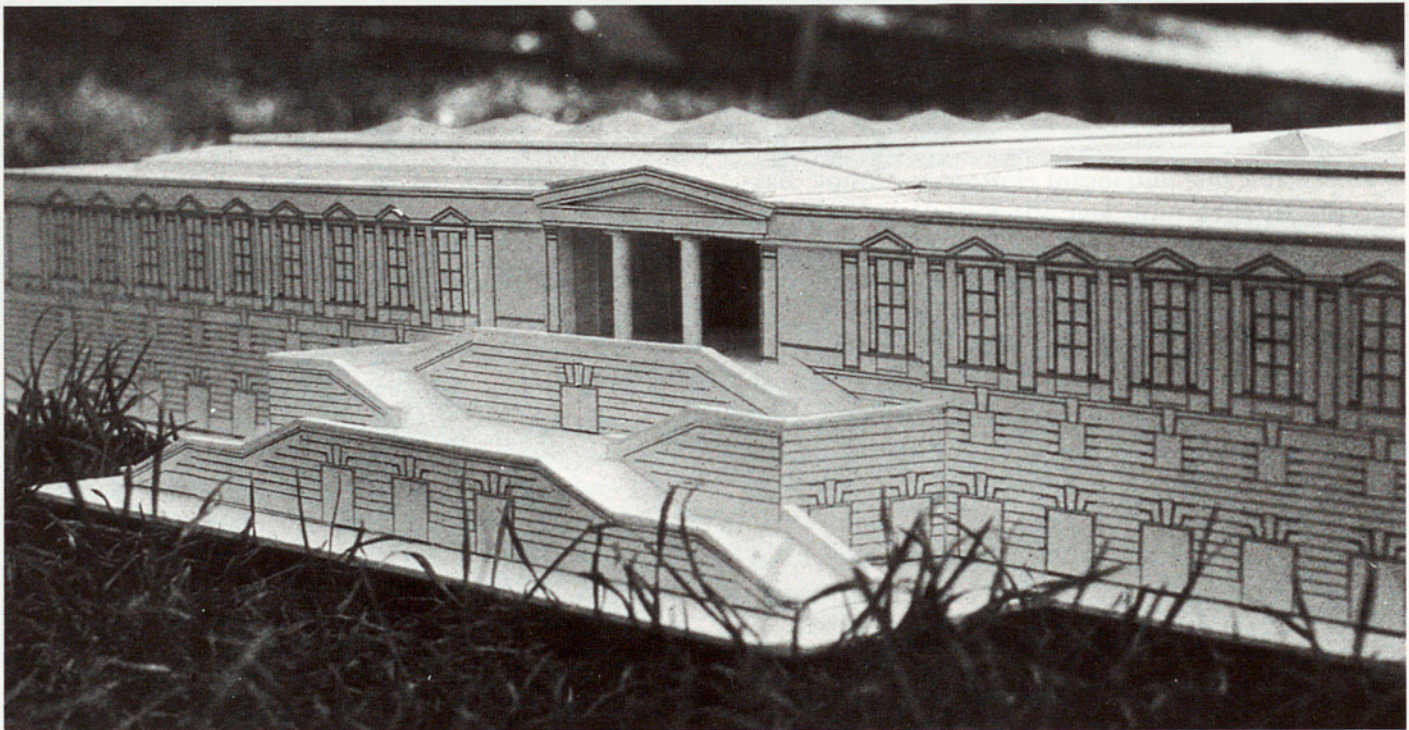
L'eix institucional de Carles I, el futur Centre de Convencions o els possibles hotels de la costa arribaran a ser tan importants com l'eix Numància-Tarragona. La futura estació de la Sagrera tindrà, a llevant, una repercussió similar a la que ha tingut Sants a ponent. Moltes altres actuacions que graviten sobre la zona de llevant, podrien confirmar aquesta tendència a establir-hi una doble polaritat. Les conseqüències encara són difícils de preveure, però és presumible que se n'indueixi una requalificació de tot el centre i eixample de Barcelona, que quedaran sotmesos a les tensions d'aquests dos eixos d'atracció.

Operacions tan complexes com la reconversió de la façana de mar necessiten credibilitat per atreure iniciatives i inversions. Sense aquesta credibilitat o no arriben mai a ser o, com a màxim, creixen parcialment i sectorialment, gairebé sempre traint la idea i el projecte inicials. I el motor i la fiança d'aquesta credibilitat és l'obra pública, la decisió de preparar el sòl, d'urbanitzar-lo, de disposar-hi uns serveis i equipaments, de traçar-hi unes infraestructures.

Mitjançant l'impuls de les inversions generades per l'iniciativa dels Jocs Olímpics, s'executarà en poc temps una gran quantitat d'obra pública: grans vies de connexió, rondes de mar i muntanya, millores generals o localitzades de les comunicacions viàries, increment de l'accessibilitat d'àrees concretes; importants obres de millora de la xarxa de clavegueres i sistemes de depuració; defenses de la costa i assentament del front marítim; obres de preparació i d'urbanització

PERSPECTIVA DE L'EDIFICI DE LA FACULTAT DE L'ESPORT A MONTJUÏC

LA FAÇANA DEL FUTUR EDIFICI DE L'INEF

d'importantes quantitats de sòl dins el perímetre urbà i, per tant, inici de processos de requalificació urbana; modificació i millora del sistema portuari amb la possible requalificació comercial i terciària d'una part del port actual; adopció d'un esquema de principis en el desenvolupament de la xarxa i estacions de tren i, alhora, inici d'obres molt importants de reestructuració del sistema actual; modernització i ampliació dels serveis de l'aeroport; urbanització, enjardinament i equipament de nombrosos espais urbans de petita o gran entitat; operacions de renovació i requalificació de l'actual patrimoni d'edificis públics.

Aquesta llista, tot i que no és exhaustiva, dóna una idea de la magnitud dels treballs que a partir de la nominació de Barcelona com a seu dels Jocs tindran fixat un termini d'execució.

Barcelona ha avançat sempre a batzegades, amb un motor o objectiu concret. En la nostra opinió, els Jocs Olímpics seran el catalitzador de les transformacions urbanes que es produiran en el curs dels sis anys propers.

LLUÍS MILLET
arquitecte